

הקדמת התפילה בליל שבת - שיעור 234

אם הוא לכתחלה או בדיעבד

I. מקור העניין - עיין בברכות (כ"ז:) דרב צלי של שבת בערב שבת ... ואמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס והלכתא כוותיה אמנם עיין בפירוש רב פלטוי גאון שעשה כן בשעת הדחק וכן כתב בטור (ס"ס הל"ג) בשם הרי"ף גאות וכן כתב התוספות (פסחים ל"ט:) וכן כתב השלטי הגבורים (זרכות כ"ז:) אמנם הבית יוסף (רע"ה) הביא דדעת הרמב"ם והרא"ש דמותר לכתחלה וכן כתב הרשב"א (זרכות כ"ז:) בשם רב האי גאון והראב"ד וכן דעת רבינו ירוחם ותרומת הדשן בשם קדמון אחד (סימן ה)

II. שהיא רק בדיעבד

(א) זמן קריאת שמע ערבית בחול - עיין בשו"ע (הל"ה - ה) דזמן קריאת שמע הוא כלילה אמנם אם הציבור מקדימים לקרות שמע מבעוד יום יקרא עמהם ק"ש וברכותיה ויתפלל עמהם וחוזר וקוראו אחר צאת הכוכבים ועיין בבה"ל (ד"ה ולס הציבור מקדימים) דטוב להתפלל ערבית בזמנה ביחידית אם א"א לו לאסוף עשרה בזמן ק"ש ואף בשבת יתפלל בזמנה דוקא (כשם מעשה רב ס"ה) ואין כדאי לסמוך על הקריאת שמע על המטה דהא צריך לכווין לצאת ידי מ"ע של ק"ש (מ"ב סק"ז) וטוב שיעשה היכר שיזכור לחזור הקריאת שמע ועיין בבה"ל (תפ"ט ד"ה ויזכר) שכתב דבערב שבת בציבור המאחרים יותר טוב וראוי למנוע מלהקדים (פמ"ג מ"ז סק"ה) לכן דעת הגר"א והפמ"ג והמ"ב שלא להקדים תפילת מעריב קודם צאת הכוכבים אפילו ע"ש (ספר תחומין דף 392)

(ב) זמן מנחה ומעריב בחול - עיין בשו"ע (הל"ג - ה) דלרבי יהודה זמן מנחה הוא עד פלג המנחה שהוא עד סוף י"א שעות היום חסר רביע ואח"כ הוא זמן מעריב ולרבנן זמנו עד הלילה (זרכות כ"ו) ואסיקנא דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד והוא שיעשה לעולם כחד מינייהו ועכשיו שנהגו להתפלל תפילת ערבית קודם שקיעת החמה ... והרמ"א כתב דאם בדיעבד התפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה יצא דהיינו בשעת הדחק אמנם אם באותו היום גופא התפלל מנחה אחר פלג שוב אסור לו להתפלל ערבית קודם הלילה דהוי תרתי דסתרי באותו יום גופא אבל לתפילה בציבור יש להקל (מ"ב סק"ה) וע"ע במ"ב (רס"ז - סק"ג) ובבה"ל דאין להקל

(ג) זמן פלג המנחה - יש דעות בין הפוסקים אם שעה ורביע הזו הוא קודם השקיעה (לבוש וגר"א) או קודם צאת הכוכבים (מג"א) ע"כ בנידן דידן צריך לסמוך על דעת הלבוש והגר"א דלהמג"א אין מועיל כל כך ואיברא יש להקשות איך יוצאים בהדלקת נרות י"ח דקות קודם השקיעה (מ"ב רס"ה - סק"ה)

(ד) הדלקת נרות שבת קודם פלג המנחה - כיון שהאנשים הולכים להתפלל קודם פלג שלא יבא לידי תרתי דסתרי צריכים לפרסם לנשים שתדלקנה נרות אחר פלג המנחה (מ"ב רס"ה - סק"ה) דאם לאו אין בקבלתן כלום וברכתן לבטלן ועיין באג"מ (ג - ל"ה) דמן הראוי צריכות הנשים להחמיר שלא תעשו מלאכה לצורך בעליהן אחר שהוא קיבל שבת והן לא הדליקן הנרות אבל מלאכות שלא שייכי להבעלים אין לאוסרן מצד קבלתם וקצת צ"ע דהדלקת נרות שבת היא עושה גם לצורך בעלם וא"כ אפשר דמיד עם פלג המנחה צריכה להדליקה הנרות וצ"ע

(ה) זמן ספירת העומר - המדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים ועוד יש חשש שמא ישכח לספור בלילה ועוד כתב הבאר היטב (תפ"ט - כ) בשם השל"ה דטוב יותר לספור הספירה בחבורה ולא ביחידות

(ו) המיעוט הולכים אחר הרוב - עיין בשו"ת מנחת יצחק (ב - כ"ד) דאחר שרוב הציבור התפללו כבר תפילת אתה קדשת וגם ויכלו אין זה נכון למיעוט הציבור לקבוע מנין להתפלל תפילת מנחה במקום אחר ומכ"ש באותו בית כנסת (רס"ג - י"ז) וע"ע באג"מ (ג - ל"ה) שכתב שאפשר שהמיעוט לא ימשך אחר הרוב בנידן דידן משום דאין כוונתם לקדושת תוספות שבת אלא שאין רוצים לשנות זמן האכילה מהרגלם בימי החול וצ"ע דחינוך הילדים

בעניני קידוש וסעודת שבת וזמירות שבת חשיב מצוה ואם ישנים אין כאן מצות חינוך והגרש"ז ברוין אמר לי דאם הרב הוא בעל הבית של בית הכנסת הוא אין נגרר אחר הרוב

(ז) **ויש אומרים קידוש צריך דוקא לילה כל השנה** - עיין בברכות (כ"ז:): דרב צלי של שבת בערב שבת אלא שכתב השלטי הגבורים שאין לעשות כן לכתחלה ובטור (ס"ס ר"ג) כתב שנהגו כל ישראל כרבנן ואין מתפללין ערבית אלא משחשכה ואין להתפלל של שבת בע"ש דאין ההלכה כרבי יהודה דלילה מתחיל מפלג המנחה (ברכות כ"ו) איברא עיין בברכות (כ"ז:): דאמר שמואל מתפלל אדם של שבת בע"ש ואומר קדושה על הכוס וכ"כ הרמב"ם (כ"ט - י"ח) והרשב"א (ס"ט) כתב ואע"פ שיש מקצת הגאונים שסוברים שאינו אומר קידוש ולא הבדלה עד הערב אין להם טעם לדבריהם ועיין בתרומת הדשן (סימן ה) דקדשו ואכלו והלכו לטייל על שפת נהר דונאי והיו חוזרין לבתיהם קודם הלילה ורב העיר ההולך עמהם היה אחד מגדולי הקדמונים

(ח) **אם ענין זה של קידוש מבעוד יום קשור לדין תוספות שבת דאורייתא** - שיטת האור זרוע (הלכות ערב שבת סימן י"ד) שתפילת שבת וקידוש מבעוד יום אפשר רק אם נאמר שתוספות שבת דאורייתא הנצי"ב כתב ע"פ דברי הרמב"ם שתוספות שבת דרבנן וכ"כ המג"א (רס"ז נ"ט המדכי) מ"מ כיון דבשעה שמקדש יבא אח"כ לידי חיוב דאורייתא מותר והרעק"א כתב מדברי הכסף משנה דהמחמיר לקדש בודאי לילה תבוא עליו ברכה

(ט) **אם צריך לסעוד כזית משתחשך כדי לקיים סעודה בשבת** - המג"א (רס"ז - ססק"ח) כתב בשם ספר חסידים דצריך לאכול כזית כדי לקיים ג' סעודות בשבת אבל התוספות והרא"ש (פסחים ז"ט): משמע דיכול לגמור הסעודה מבעוד יום כ"כ התה"ד (סימן ה) ומ"מ טוב להחמיר

(י) **כתבו האחרונים שאם מקדש מבעוד יום יש להקפיד שיקדש ויתחיל הסעודה קודם חצי שעה הסמוכה ללילה משום מצות ק"ש** (נ"ל רע"א ד"ה "מיד" ומ"ז רס"ז - סק"ו)

III. שהיא לכתחלה

(א) **עיין בברכות (כ"ז:):** אמר שמואל מתפלל אדם של שבת בע"ש ואומר קדושה על הכוס וברמב"ם (כ"ט - י"ח) כתב כן להלכה והבית יוסף כתב שכיון שהרא"ש והרמב"ם מסכימים לדיעה זו הכי נקטינן ודלא כהרי"ף גאות הנ"ל וכ"כ המחבר (רס"ז - ז) להלכה אמנם יש אחרונים דס"ל דאין דין תוספות מחול על הקודש לנשים אבל עיין בספר חזון עובדיה (הגדה של פסח עמוד קי"ט) שהעיקר שנשים ג"כ חייבות בתוספות שבת ויום טוב

(ב) **עיין בתרומת הדשן (סימן ה)** דבימי הקדמונים התפללו ערבית וקראו את השמע בע"ש בעוד היום גדול ורב העיר שהיה א' מהגדולים הקדמונים הוא וכל הקהל הלכו לטייל אחר האכילה והיו חוזרין לבתיהם קודם הלילה

(ג) **ועיין בשו"ת מהרי"ל (קנ"ז)** שיש להקפיד בדוקא לקדש מבעוד יום כי בתחילת ליל שבת הוא מזל מאדים ובסוף יום ו' הוא מזל צדק (ספר קידוש כהלכתה זף י"ח)

(ד) **ועוד דתפילת ערבית** תקנו כנגד האברים והפדרים שהקריבו בלילה מתמיד של בין הערבים ועתה הרי אסור בלילה להקריבן כדכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת והקרכת האברים היה מבעוד יום ולכן גם התפילה שכנגדן ביום (מג"א סק"ח)

(ה) **עיין בערוך השלחן (רס"ז - סק"ד)** דחוב על הרב והיראים להתפלל מבעוד יום למען למנוע חילול שבת קדש ויש שמתאמצים להתפלל ערבית בזמנה בשבת עתידים ליתן את הדין

(ו) **הילדים בקיץ קשה להם להיות ערים במאוחר והולכים לישון וחושבים ששבת מתחיל בבוקר וע"כ מעדיף להתפלל במוקדם ובעל אמרי אמת הסכים לתענה זו** (תחומין 401)

IV. **למעשה** - כיון שהגר"א והפמ"ג והמ"ב הנ"ל כתבו שאין להקדים השבת יש סוברים שכן ההלכה מ"מ מי שרוצה לסמוך על התה"ד והרמב"ם ומהרי"ל והערוך השלחן הרשות בידם ועבד כמר עבד ועבד כמר עבד ובלבד שכוונתו יהיה לשם שמים